

УДК 330.341.1(477)

Бабець Ірина,
професор кафедри міжнародних економічних відносин,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький
irina.babets@ukr.net

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Інноваційна діяльність є основним чинником забезпечення довготривалих конкурентних позицій національних підприємств на міжнародних ринках. Зважаючи на високі комерційні та технологічні ризики, тривалий термін окупності інвестицій у високотехнологічне виробництво та обмеженість фінансових ресурсів в Україні в умовах війни посилюється роль держави у вирішенні інституційних проблем, що впливають на умови функціонування інноваційно активних підприємств.

Згідно оцінок Європейського інноваційного табло, у 2022 р. Україна була віднесена до групи країн нових інноваторів, оскільки індекс ефективності інновацій становив 31,0 % від середнього показника по ЄС та був нижчим за середнє значення для країн-членів ЄС в групі нових інноваторів (50,0 %). Упродовж 2015-2022 рр. в Україні збільшилися: витрати на венчурний капітал (на 43,9 в. п.), застосування торгових марок (17,0 в. п.), експорт наукомістких послуг (на 12,7 в. п.). Водночас, на погіршення ефективності інновацій значно вплинуло зниження: витрат на дослідження та розробки в державному секторі (-23,4 в. п.); експорту товарів середнього та високого технологічного рівня (-19,1 в. п.); витрат на НДДКР у бізнес-секторі (-11,3 в. п.). За період 2015-2022 рр. індекс ефективності інновацій для України знизився (-0,5 в. п.) і був

нижчим, ніж у ЄС на 9,9 в. п. [1]. Отже, розрив в сфері інновацій між Україною та ЄС стає все більшим.

Підписання Угоди про асоціацію України з ЄС активізувало процес удосконалення нормативно-правової бази в частині розвитку інституційного середовища діяльності інноваційних підприємств. Зокрема, ухвалено: Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності та розвитку наукових парків», «Концепцію Державної цільової програми розвитку дослідницької інфраструктури в Україні до 2026 року»; «Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». У зв'язку із необхідністю активізації науково-технічної та інноваційної діяльності та забезпечення процесу інтеграції у Європейський дослідницький простір, Міністерство освіти і науки України визначило основні індикатори, які повинні бути досягнуті у 2032 р.: «збільшити кількість дослідників (з 51 тис. до 56 тис. осіб); збільшити частку дослідників віком до 40 років з 30,7% до 34%; збільшити частку інноваційно активних підприємств з 16,8% до 34,7%» [2].

У «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» передбачені індикатори для оцінки ефективності реалізації завдань та досягнення стратегічних цілей інноваційного розвитку України. Хоча за більшістю показників науково-технічної та інноваційної діяльності спостерігається позитивна динаміка, звернемо увагу на їхнє істотне відставання від запланованих цільових орієнтирів (табл. 1). Найгіршою є ситуація у фінансуванні наукових та науково-технічних робіт. Частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП зменшилася на 4,7% за період 2019-2020 рр., а фактичне значення цього показника у 2020 р. є на 86,3% меншим ніж заплановане значення у 2030 р. Для досягнення планового рівня витрат на науку у ВВП за 10 наступних років, необхідно забезпечити щорічний приріст цього показника не менше, ніж на 0,3 в. п., що можливе лише за умови удосконалення існуючого механізму фінансування наукової діяльності.

Про неефективність національної інноваційної системи свідчить низький рівень віддачі від інноваційної діяльності промислових підприємств. У 2019-2020 рр. частка інноваційних підприємств у загальній кількості підприємств зросла на 7,9%, а частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції – на 46,1%, значення цих показників є у кілька разів меншими, ніж планове значення у 2030 р. З усіх розглянутих показників найбільше відповідала запланованому значенню кількість дослідників, але темпи зміни цього показника не забезпечать досягнення цільового орієнтиру у 2030 р. за існуючих обсягів фінансування науково-дослідного сектора економіки.

Таблиця 1

Фактичні і планові значення цільових індикаторів ефективності інноваційної стратегії України

Назва індикатора	Фактичне значення		Планове значення	Відхилення, 2020/2030, %
	2019	2020	2030	
1. Частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %	0,43	0,41	3,0	-86,3
2. Частка інноваційних підприємств у загальній кількості підприємств, %	13,8	14,9	30,0	-50,3
3. Частка середньо- та високотехнологічної продукції в експорті, %	16,4	16,5	30,0	-45,0
4. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	1,3	1,9	10,0	-81,0
5. Кількість дослідників, тис. осіб	51,1	51,4	56,0	-8,2

Джерело: розраховано автором за даними [3-7].

Проблема фінансового забезпечення інноваційного розвитку національної економіки у довгостроковому періоді не може бути вирішена лише за рахунок збільшення загального обсягу фінансування науково-дослідного сектору та інноваційних підприємств за кошти державного бюджету. Необхідно застосовувати комплексний підхід, який включатиме також інституційну складову, яка забезпечуватиме цільове використання коштів для реалізації інноваційних проектів підприємствами, переважно – малими й середніми. Доцільно розробити механізми фінансування інноваційної діяльності, який би дозволяв ефективно застосовувати комплексний інструментарій державного фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності малого й середнього бізнесу (гранти, пільгове кредитування, цільові програми розвитку). З огляду на високий рівень ризиковості інноваційної діяльності і практичної відсутності в Україні системи венчурного фінансування, держава повинна брати безпосередню участь у створенні та розвитку венчурних інституцій, які фінансуватимуть новостворені інноваційні підприємства.

В умовах недостатності власних коштів підприємств для фінансування впровадження нових технологій або налагодження виробництва нової продукції необхідно запровадити спеціальний механізм кредитування таких інноваційних проектів, який повинен включати такі інструменти: компенсація відсотків на кредит, отриманий підприємством в банку чи іншій фінансово-кредитній установі для реалізації інноваційного проекту; пільгове кредитування (без відсотків та на довгостроковий термін) підприємств високотехнологічних галузей, що реалізують інноваційні проекти; державне гарантування кредитів, виданих банками для реалізації інноваційних проектів у високотехнологічних галузях промисловості.

Крім цього, потребує удосконалення фіскальна політика в частині оподаткування інноваційних підприємств. Так, пропонуємо запровадження терміном на 3-5 років пільгового оподаткування доходів новостворених інноваційних підприємств, якщо вони

виготовляють високотехнологічну продукцію або наукомісткі послуги, здійснюють експорт високотехнологічних товарів або наукомістких послуг, впроваджують новітні технології. Податкові стимули також можуть передбачати пільгові ставки з податку на прибуток, які визначатимуться на основі щорічних витрат підприємства на проведення НДДКР чи інноваційну діяльність. Для сприяння інвестиціям в інноваційні підприємства доцільно зменшити ставку з податку на прибуток таких підприємств пропорційно обсягу інвестицій, вкладених у придбання нового обладнання чи технології.

Розвиток інституцій з підтримки інноваційних підприємств можливий в кількох напрямках. Насамперед, створення венчурних фондів для фінансування діяльності новостворених інноваційних підприємств та інвестування в інноваційні проекти підприємств високотехнологічних галузей промисловості. На початковому етапі діяльності венчурні фонди потрібно підтримувати в межах державних програм сприяння розвитку венчурного підприємництва, що передбачають часткову компенсацію витрат цих фондів для фінансування інноваційних проектів, податкові пільги упродовж 5 років, безпосередню участь держави у статутному капіталі фондів.

В результаті удосконалення фінансових та інституційних інструментів реалізації інноваційної стратегії України в першу чергу очікується збільшення обсягів фінансування науково-технічних робіт, підвищення рівня інноваційної активності підприємств, кількості впроваджених нових технологій. Ключовим ефектом збільшення фінансових ресурсів на вході системи інноваційної діяльності стане покращення кількісних та якісних показників результативності діяльності інноваційних підприємств, що відобразиться у збільшенні обсягів реалізованої інноваційної продукції та експорту високотехнологічних товарів.

Список використаних джерел:

1. European Innovation Scoreboard 2022. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2022_en
2. Головні досягнення у сфері науки та інновацій. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/golovni-dosyagnennya-u-sferi-nauki-ta-innovacij-2020-2022>.
3. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження КМУ № 526-р від 10.07.2019 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/65495/.
4. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт (2010-2020). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm.
5. Впровадження інновацій на промислових підприємствах (2000-2020). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm.
6. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок за категоріями персоналу (2010-2020). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm.
7. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2020_u.html.